

MENSEN *kinderen*

Tijdschrift voor en over Jenaplanonderwijs

**IN DIT NUMMER:
VEERTIG JAAR JENAPLAN
IN NEDERLAND**

jaargang 20 - nummer 1 - september 2004

Tijdschrift voor en over
Jenaplan onderwijs.

Jaargang 20, nummer 1, september 2004

Uitgegeven door de

Nederlandse Jenaplanvereniging.

Abonnees, individuele leden, scholen en
besturen of medezeggenschapsraden
ontvangen dit tijdschrift vijf keer per schooljaar.

Mensen-kinderen verschijnt in

september/ november/januari/maart en mei.

Losse abonnementen à € 35,- per jaar schriftelijk

op te geven bij het administratie-adres:

Jenaplanbureau,

Fie Carelsenstraat 5, 7207 GN Zutphen.

Tel. (0575) 570259 ,

e-mail: jenaplanbureau@planet.nl

Voor zendingen aan één adres geldt: 5 en meer

exemplaren € 32,- per abonnement,

Studenten/cursisten € 13,-

per abonnement, mits opgegeven via hogeschool

en aan één adres gezonden.

Mutaties en abonnementen kunnen ingaan

op 1 sept., 1 nov., 1 jan., 1 maart en 1 mei, op te

geven aan het administratie-adres.

Redactie: Ad Boes, Kees Both, Marie-Louise de

Jong, Jan Tomas en Margot Ufkes.

Hoofdredactie: Kees Both

Redactieadres: Van Dedemlaan 27,

3871 TD Hoevelaken, tel. (033) 253 45 51.

E-mail: both0207@planet.nl

Layout en opmaak:

Amanda van den Oever, Deil en

Tekstvaart, Ouderkerk a/d Amstel

Corrector: Dick Schermer

Fotografie:

Joop Luimes, Epe

Advertenties:

(te regelen via het Jenaplanbureau,

Fie Carelsenstraat 5, 7207 GN Zutphen.

Tel. (0575) 570259 ,

e-mail: jenaplanbureau@planet.nl)

kosten € 454,55 per pagina, € 227,25 per halve

en € 113,65 per kwart pagina.

NJPV-schoolleden krijgen 50% korting.

Personeelsadvertenties 2 weken voor het

uitkomen aan te leveren, in het goede formaat en

druk gereed, met logo van school of bestuur.

Druk: Grafifors, Amersfoort.

Gedrukt op totaal chloorvrij papier.

© Copyright Nederlandse Jenaplan Vereniging

ISSN 0920-3664

TEN GELEIDE VAN
MINISTER VAN DER HOEVEN.....3

VAN DE REDACTIE4
Kees Both

MENSEN IN HET WERK- BLIJVENDE
WAARDE6
Cath van der Linden

THEMA: VEERTIG JAAR JENAPLAN

HET VERHAAL VAN DE BRUG.....7
Jaap Meijer

De 'school aan de Laan' in Utrecht was onder leiding van Gerrit Hartemink pionier van het Jenaplan in Nederland. Over de boeiende en vermoeiende begintijd, een periode dat Jenaplan als inspiratiebron meer op de achtergrond geraakte en de laatste jaren van hernieuwde aandacht voor het concept voor kinderen van nu. Inclusief kinderen met een stevige handicap. Een school met een wel zeer bijzondere betekenis in het verleden en nu nog.

JENAPLAN ZIT IN MENSEN EN KAN
ONTWIKKELD WORDEN!12
"De Kring" in Oegstgeest
Ton Hooijmaaijers

De eerste schoolleider die lang geleden op weg ging naar het Jenaplan gaf er na een paar jaar de brui aan. Na een hernieuwde start maakte de school een gunstige ontwikkeling door en het Jenaplan overleefde zelfs een fusie met een klassikale school. Belangrijk is het vertrouwen in de groei kracht, niet alleen van kinderen, maar ook van leraren. Er is een nieuwe aandacht voor het onderzoeken van de dingen door de kinderen: vraag het de dingen zelf maar Een school die in hoge mate zichzelf gebleven is en toch niet stil is blijven staan.

EEN UITDAGENDE JENAPLANSCHOOL
ONTWERPEN.....16
Portret van de Donatushof in Bemmelen (Gld)
Gerrit Fronik

De eerste schoolleider van deze school kreeg na enkele jaren de kriebels. Als dat zo doorging kon hij beter kruidenier worden. Hij kwam gelukkig in aanraking met het Jenaplan en na veertig jaar geschiedenis als Jenaplan school is er wel meer structuur in de school in de vorm van leerlijnen en hulpmiddelen, maar zijn vele tradities nog springlevend. Het gaat erom te volharden, ook als zaken goed verkeerd lijken te gaan. Mede geïnspireerd door

Reggio Emilia zoekt de school naar voor de kinderen uitdagende manieren van werken.

EEN JENAPLANSCHOOL GEÏNSPIREERD
DOOR HET ERVARINGSGERICHT
ONDERWIJS20
'De Biënkorf', Amsterdam-Noord
Margot Ufkes en Ad Boes

Zoals het zo vaak gaat: een idealistisch en zeer geprofileerd begin wordt gevolgd door een fase waarin de school zich nauwelijks onderscheidt van andere scholen in de wijk. Bezinning op de vraag 'wat voor school willen we zijn?' leidde tot een hernieuwde profilering: een Jenaplanschool die sterk geïnspireerd is door het Ervaringsgericht Onderwijs (EGO). De school vindt niet dat kinderen moeilijker geworden zijn, wel dat zij het in onze samenleving moeilijker hebben.

DE ONTMOETING STAAT CENTRAAL.....23
op de Morgenster in Geldermalsen
Marie-Louise de Jong / Jan Tomas

'Ontmoeten is een werkwoord'. Over pionieren, haalbaarheid, voor de muziek uitloopen en teruggefloten worden. Het gaat vooral om de vraag – bij elke groepsleider – 'wat wil IK met de kinderen?' Met in het verlengde daarvan een zeer grote inzet, die van groepsleiders verwacht kan worden. Aandachtspunten voor de nabije toekomst zijn de groeieringsvorm van jonge kinderen en het gebruik van het dorp als leeromgeving.

DE DROOM LEVEND HOUDEN26
De Visser 't Hooftschool in Amsterdam West
George van Sluis

Zoals de spanten die een schip sterk maken, zo waren er groepen ouders die zich inzetten voor de school. En leerkrachten oriënteerden zich ruim, zelfs internationaal. Een verhaal over hard werken, successen vieren en een zekere ontzuivering: niet alles gaat zo gemakkelijk meer en 'vanzelf'. Er zijn veel goede dingen die gebleven zijn en zich verder ontwikkeld hebben. Zoals de werkweken, waarin de kinderen een probleem moeten oplossen, tegengewerkt door Zwarte Ka en alleen door samenwerken eruit komen. De droom blijft ...

EN VERDER ...

STELLIG!! EEN REEKSTELLINGEN TER
OVERWEGING EN DISCUSSIE.....30

...EN TOM OP DE ACHTERZIJDE

functies en kinderen voor het grootste deel van de schooltijd in hun stamgroep zijn. Kinderen krijgen daardoor ruimte voor hun persoonlijke ontwikkeling, met versnellingen en sprongen naast perioden met een meer geleidelijke ontwikkeling. De stamgroep bevordert in hoge mate continuïteit in de leiding die kinderen krijgen. Belangrijk is een overlap in leerstof tussen de bouwen en flexibiliteit in de overgang naar een volgende bouw.

- 6** *Evaluatie van wereldoriënterend onderwijs zou (bijna) kunnen volstaan met een inventarisatie van de frequentie waarmee kinderen onder schooltijd buiten het schoolgebouw - op het schoolterrein - en buiten het schoolterrein actief zijn en ervaringsdeskundigen als gast op school worden uitgenodigd.*

Toelichting:

Hier komt de ontscholing van het onderwijs het best tot uitdrukking: de school is hoofdkwartier en uitvalsbasis voor de oriëntatie in de wereld. 'Niet voor de school, maar voor het leven leren wij' – zo luidt een oud gezegde. Het schoolterrein is ingericht en wordt gebruikt als leerlandschap. Daarbuiten zijn er wandelingen, onderzoek, excursies, zorg en beheer. De school nodigt ervaringsdeskundigen uit om te vertellen en te demonstreren, om door kinderen bevestigd te worden en om met de kinderen te werken.

- 7** *Kinderen komen ongelijk de school in en gaan er nog ongelijker uit. Jenaplan lijkt vooralsnog het enige concept dat dit gegeven voluit erkent en pedagogisch vruchtbaar maakt.*

Toelichting:

Een van de grootste problemen waarmee alle vormen van onderwijs te maken hebben is het gegeven dat mensenkinderen zo verschillend zijn. In bijzondere mate geldt dat voor scholen voor primair onderwijs, waar zo goed als alle kinderen van 4 tot ongeveer 12 jaar naar toe gaan. Kinderen komen ongelijk binnen. Waar het gaat om hun mentale ontwikkeling is er bij vierjarigen al een spreiding van twee tot drie jaren. Aan het einde van de basisschool is dat verschil opgelopen tot maar liefst zeven jaren! Maar nog altijd wordt er geroepen dat de school er (ook) is om die verschillen weg te werken. Wie beneden gemiddeld presteren hebben sinds kort een etiket, het gaat om 'achterstandskinderen'. Er zijn leerlingvolgsystemen die verschillen tot in maanden uitdrukken: 'lezen twee maanden' achter, enz. Een dergelijke denkwijze van 'gemiddeld is normaal' moeten we – om met Petersen te spreken – tot in zijn laatste schuilhoek uitroepen!

Net zoals in een goed gezin - waar geen twee kinderen gelijk zijn - kunnen verschillen tussen kinderen juist bijdragen aan hun ontwikkeling waaraan allen een bijdrage leveren. Daarom wordt een stamgroep terecht met een goed gezin vergeleken. Daar is op evenwichtige wijze aandacht voor zowel de individuele als de sociale ontwikkeling van een kind. Het spreekt daarbij vanzelf dat problemen, ernstige vertraging in de ontwikkeling tot en met teruggang bijzondere aandacht vragen. Ook dat het op zoek gaan naar wat kinderen wel kunnen en waar nieuwe en mogelijk unieke ont-

wikkelingsmogelijkheden liggen een belangrijke uitgangspunt voor het onderwijs is (zie stelling 9).

- 8** *Een Jenaplanschool sluit bij aanmelding van een kind een contract met de ouders, waarin wordt vastgesteld wat school en ouders bij de vorming en opvoeding van elkaar kunnen verwachten en hoe verantwoordelijkheden over en weer zijn verdeeld.*

Toelichting:

Voor een Jenaplanschool als pedagogisch geprofileerde school is helderheid tussen school en ouders over ieders aandeel in de opvoeding van een kind van groot belang. Ouders zijn de primaire opvoeders en vertrouwen een deel van de vorming en opvoeding toe aan de school. School en ouders zijn partners met eigen verantwoordelijkheden, die zo helder mogelijk afgebakend dienen te worden. Vanuit de gedeelde zorg voor de kinderen is zijn zij wederzijds aanspreekbaar.

- 9** *Het is oneindig veel vruchtbaarder om in het onderwijs op zoek te gaan naar en uit te gaan van de sterke punten van kinderen, in plaats van het voortdurend accentueren van alles dat benedengemiddeld scoort.*

Toelichting:

Kinderen die erkend en herkend worden in hun sterke punten – breed gezien, dus niet alleen door de bril van de 'schoolse' leerstof - kunnen beter omgaan met hun klaarblijkelijke tekorten en, waar dat voor het leven in onze samenleving en voorgezette scholing nodig is, werken aan verbetering. In kindbesprekingen en in het volgen en documenteren van de ontwikkeling van kinderen zal een Jenaplanschool daarom systematisch (leren) zoeken naar die sterke punten, om de kinderen te helpen deze verder te ontwikkelen. Ook dat hoort bij 'zorgverbreding' en 'kwaliteitszorg'.

- 10** *Jenaplanscholen zullen waar dat nodig is creatief verzet plegen tegenover elke overheidsmaatregel die de noodzakelijke ruimte om hun onderwijsconcept vorm te geven aantast.*

Toelichting:

Jenaplanscholen werken aan hun schoolontwikkeling vanuit hun basisprincipes en willen daarvoor de ruimte hebben. Zodra zij werkwijzen en opvattingen opgedrongen krijgen die daarmee in strijd zijn zullen zij zich daartegen verzetten, zo mogelijk met bondgenoten. Actueel is een eenzijdig economische opvatting over onderwijs en kwaliteitszorg, die strijdig is met de basisprincipes en het verzet hiertegen zoals verwoord in de actie 'Streep door de eindtoets'. Vanuit de basisprincipes hebben scholen een grote mate van algemene en lokale leerplanautonomie nodig (principe 11), gericht op onderwijs aan deze kinderen met hun specifieke behoeften. Het vergelijken van scholen aan de hand van eenvoudige kengetallen, zoals gemiddelde toetsresultaten, is dan ook uit den boze.

Met dank aan de overige redactieleden van Mensen-kinderen voor hun kritische commentaren.

TOM

40

Ik fietste ergens op de Veluwe over een wildrooster. Dat geeft een speciaal geluid. Zoiets als een fladderende vogel. Frrrrr!

En toen werd ik veertig jaar teruggegooid in de tijd. Ik fietste plotseling van Makkum naar Gaast. Langs de IJsselmeerdijk. Daar had je veeroosters. Die gaven ook zo'n geluid.

Mijn eerste school. Een tweemansschool. (Ik kwam vlak langs Idzegahuizen, daar was een éénmansschool. Daar stond Meester Kooistra. Als hij ziek was kwamen de kinderen rond zijn bed en kregen vandaaruit hun instructies. Juf Kooistra zette thee en gaf handwerkles.)

Ik herinner me nog veel van die eerste school. De herinnering staat scherp omljnd. Duidelijk en ongecompliceerd. Het hoofd zei: "Dit is je plek, dit zijn de kinderen en daar liggen de boekjes. Als je het niet redt dan hoor ik het wel". Hij ging er duidelijk vanuit dat dit laatste niet het geval zou zijn. Noch via mij, noch via het lawaai van de klas, noch via de ouders.

Ik had daar gehospiteerd. Dat was van beide kanten zeker goed bevallen, want toen de oude juf die voor klas 1, 2 en 3 stond, het wel genoeg vond kwam het bestuur op een avond bij ons thuis. Het waren oude mannen. Ze rookten pijpen en sigaren en hadden donkere driedelige pakken aan. Of ik er voor voelde in Gaast te komen werken, dan kon dat wat hun betrof wel doorgaan. Want ik kwam uit een goed nest en de meester had hen verzekerd dat ik de kinderen wel aankon. Mijn moeder was trots en mijn vader knikte. Ik zei ja. Dus.

We hadden nooit teamvergadering en het bestuur heb ik pas bij mijn afscheid, vijf jaar later, weer gezien. De inspecteur kwam de tweede dag en veel later nog eens toen hij afscheid nam. Wij vroegen hem bij die gelegenheid waarom we hem zo weinig hadden gezien. Hij zei: "Ik kom nooit bij scholen

waar het goed gaat. En ook niet bij scholen waar geen helpen meer aan is. Jullie kunnen zelf kiezen." Nee, we moesten er ons mee redden. En dat konden we best. Maar we hadden het er niet over. Ik kwam een keer bij het hoofd in de klas (hij had klas 4, 5 en 6). En toen begon ik over een lesje dat op het bord stond. Zo van: wat leren ze daar nou precies van? Wij hadden op de kweekschool geleerd dat dat soort vragen heel zinnig zijn. Maar het hoofd had daar geen oren naar. "Ik vind het best dat je hier bij mij over de vloer komt", zei hij, "maar we praten niet over het werk." Gelukkig had ik een vriend die tegelijk met mij was afgestudeerd. Met hem heb ik veel over het werk gepraat.

Douwe zie ik daar nog zitten, bij het raam, klas één dus. Hij zuchtte vaak: de school was niet voor hem gebouwd. Buiten leerde hij meer dan erbinnen. Ik heb met hem een deal gesloten: "Als jij een hele bladzijde lezen kan, ga ik met jou op zaterdagochtend de waard op." Dat vergat hij niet. En toen het zover was (het duurde wel even) zijn we samen de dijk overgestoken. Hij voorop. Hij heeft me al zijn plekjes laten zien. Vogels, nesten, vissen, riet en water. Hij was nu de meester, een rol die hij heel vanzelfsprekend aannam. Ik was een kind. En het kind was trots op zijn meester.

In het dorp was je iemand. Niet alleen de kinderen, iedereen zei: "Meester!" (En later: "Juffrouw!" tegen je vrouw.) En op de huisbezoeken werd je veel toevertrouwd. Maar aan het eind van de middag fietste ik terug naar Makkum. Frrrt! het rooster over.

"Veertig jaar!" roept de vakbondsvrouw uit en legt even haar pen neer. "Dat tref je tegenwoordig niet veel meer."

"Nee," zeg ik, "en nu wilde ik graag weten hoe het zit met de FPU."